

HÄTÄKESKUSTEN PERUSTAMINEN

Valtioneuvoston päätöksellä 21.6.2000 maa jaettiin 13 hätäkeskusalueeseen. Hätäkeskusuudistuksen lähtökohtana oli eri viranomaisten hälytystoimintojen siirtäminen valtion ylläpitämäksi ja kaikkien hätäkeskuspalvelujen saaminen yleiseurooppalaisella hätänumerolla 112. Hätäkeskukset aloittavat toimintansa vaiheittain vuoteen 2006 mennessä.

Tarkastuksessa selvitettiin hätäkeskusuudistukselle asetettujen tavoitteiden toteutumista sekä hätäkeskuskokeilun tulosten vaikutuksia hätäkeskusten perustamiseen.

Hätäkeskusyksikön sijoituspäätös

Sisäasiainministeriön tekemässä hätäkeskusyksikön sijoituspäätöksessä Poriin on huomioitu hallituksen päätös aluepoliittisesta tavoiteohjelmasta. Aluepoliittiselta kannalta hätäkeskusyksikön (16-20 virkaa) sijoituspäätös on kerrannaisvaikutuksiltaan melko pieni. Suurempi merkitys on sillä, että Hätäkeskuslaitoksen 13 hätäkeskusta tulevat toimimaan eri puolilla maata.

Tarkastusvirasto painottaa, että esitetyt perustelut hätäkeskusyksikön Poriin sijoittamisen kohtuullisista lisäkustannuksista ja arviot ratkaisun muodostumisesta pääkaupunkiseutua edullisemmaksi pitkällä aikavälillä olisi tullut perustella sijoituspaikkapäätöksessä seikkaperäisemmin.

Ohjaus- ja johtamisjärjestelmät sekä viranomaisyhteistyö

Tarkastusvirasto pitää tärkeänä, että hätäkeskusyksikkö ohjeistaa hätäkeskusten sisäiset toimintatavat, tekniikan ja henkilöstöpolitiikan koko maassa yhtenäiseksi. Johtokeskustoimintojen määrittelyn yhteydessä on tärkeitä kiinnittää huomiota toisistaan erillään toimivien hätäkeskusten ja läänin johtokeskusten yhteistoiminnan järjestelyihin.

Hätäkeskusten kehittämiseen liittyvän viranomaisyhteistyön ongelmana koettiin alalla käytettävän käsitteistön

erilaiset tulkinnat ja osittain myös teknisen terminologian vanhentuneisuus.

Toimitilat ja viestijärjestelmät

Hätäkeskuslain mukaan hätäkeskusten toiminta tulee järjestää siten, että toiminta on mahdollista myös poikkeusoloissa. Tämän on katsottu merkitsevän sitä, että keskuksat sijoitetaan suojatiloihin. Ratkaisu poikkeaa yleiseurooppalaisesta käytännöstä ja on meillä pitemmälle varmistettua, mutta myös kustannuksiltaan kalliimpaa. Hätäkeskuksissa tuotiin esiin huoli, että kallis rakentaminen ja uusi tekniikka saattaa vaikuttaa muuhun toimintarahoitukseen. Rakennuskustannusten kasvaminen nostaa myös vuokra- ja kiinteistö-kustannuksia. Hätäkeskuslaitos on esittänyt vaihtoehdoksi, että lääneissä, joissa on useita hätäkeskuksia, voitaisiin osa hätäkeskuksista rakentaa maanpäällisiin suojattuihin tiloihin.

Tarkastusvirasto katsoo, että hätäkeskusaluejako- ja sijaintipaikkaratkaisuihin ei ole riittävästi huomioitu valmiiden tilojen soveltuvuutta ja muunneltavuutta sekä tilojen turvallisuutta. Varautuminen läänin johtokeskusten ja hätäkeskusten yhteistyöhön poikkeusoloissa saattaa johtaa siihen, että hätäkeskuksilla on normaalioloissa vuokratukustannuksia lisääviä tilareservejä.

Hätäkeskuksissa viestijärjestelmiin ja niiden toimivuuteen sekä tietojärjestelmien yhtenäistämiseen nähtiin liittyvän kohtalaisia riskejä. Viestijärjestelmien suurimpana puutteena koettiin poliisin radioverkon vanhentuneisuus. Tilanne korjaantuu viranomaisradioverkon valmistuttua.

Henkilöstöressurssien mitoittaminen ja koulutus

Hätäkeskushenkilöstön keskeisenä mitoituskriteerinä on pidetty hälytysalueen väestömäärää. Henkilöstömitoitukseen vaikuttavaksi riskitekijäksi on kuitenkin osoittautunut vastaanotettavien ilmoitusten lukumäärän kasvaminen olennaisesti arvioitua suuremmaksi.

Päivystystyö koettiin hätäkeskuksissa sekä fyysisesti että psyykkisesti kuluttavaksi. Työskentelyn erityisesti maanalaisissa suojatiloissa todettiin aiheuttavan omat hait-

tansa ja vaativan sopeutumista. Kuormittavuutta lisäävänä tekijänä koettiin myös sosiaalitoimen piiriin kuuluvien häätöilmoitusten määrän kasvu.

Pätevän henkilöstön saatavuus edellyttää koulutuksen uudistamista. Tällä hetkellä hätäkeskuspäivystäjien koulutuksessa painotukset eivät vastaa tehtäväjakaamaa.

Taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet

Valtion ylläpitämän hätäkeskusjärjestelmän kustannukset on tarkoitus kattaa kunnallisten hätäkeskusten toimintamenoja vastaavalla vähennyksellä, joka tehdään kuntien yleiseen valtiosuuteen, siirrolla poliisin toimintamenoista sekä kunnallisten hätäkeskusten perustamiskustannuksiin tarkoitettun valtiosuuden vähennyksellä. Valmiin valtion hätäkeskusjärjestelmän käyttökustannusten vuosittaiseksi tasoksi on arvioitu noin 33,6 miljoonaa euroa (200 Mmk).

Tarkastusvirasto katsoo, että valmiin hätäkeskusjärjestelmän arvioituja kustannuksia ei ole selvitetty riittävällä tarkkuudella. Hätäkeskusten kiinteistö- ja henkilöstökustannukset lisäävät valtion pelastustoimen vuotuisia toimintamenoja arvioitua enemmän. Hätäkeskusten toiminnallisuuden todettiin tehostuneen taloudellista etua paremmin. Toiminnalliset edut on tuotu esille lähinnä asiakashyötynäkökulmasta, mutta yleisesti toiminnallisten etujen saavuttamista ei ole voitu riittävästi varmentaa. Todennettavuutta lisäävien laadullisten mittareiden sekä raportointimenetelmien kehittämiseen tuleekin jatkossa kiinnittää enemmän huomiota.

Tarkastusvirasto esittää selvitettäväksi, olisiko taloudellisesti edullisempaa, jos hätäkeskukset toimisivat omina maksupisteinään ja hätäkeskusyksikkö itse hoitaisi tiliviraston taloushallintoa ja raportointia Hätäkeskuslaitoksen perustamisvaiheen päätyttyä.

Hätäkeskusuudistuksen tavoite yhdestä hätänumerosta 112 ei ole vielä täysin toteutunut, koska pääkaupunkiseutu on toistaiseksi uudistuksen ulkopuolella. Lisäksi hätänumeron 112 rinnalla on edelleen käytössä poliisin oma hätänumero 10022.